

Kvintakordy

Kvintakordy jsou terciově stavěné trojzvuky nad jednotlivými tóny tóniny.

Rozeznáváme **kvintakordy hlavní** a **kvintakordy vedlejší**.

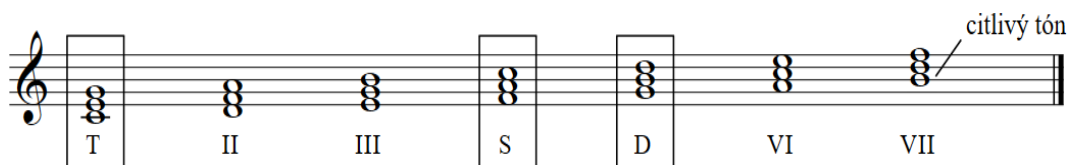
Mezi **hlavní kvintakordy** patří:

- kvintakord na 1. stupni – **tónika** - T
- kvintakord na 4. stupni – **subdominanta** - S
- kvintakord na 5. stupni – **dominanta** - D

Mezi **vedlejší kvintakordy** řadíme kvintakordy na druhém, třetím, šestém a sedmém stupni, které značíme římskými číslicemi (II, III, VI, VII).

Tyto značky v harmonických příkladech doplňujeme pod akordy, abychom rozuměli jejich funkci v rámci tóniny, protože daná značka neznámá jen umístění na určitém stupni, ale symbolizuje i způsob zacházení s daným akordem a jeho vztah k centru tóniny – tónice. Zapisuje se pod osnovu s basem.

V **durové tónině** jsou všechny hlavní kvintakordy dur, z vedlejších pak akordy na II, III a VI stupni moll a akord na VII stupni je kvintakordem zmenšeným. (**Mollová tónina** se pak liší podle toho, zda jde o aiolskou, harmonickou či melodickou, např. u aiolské máme hlavní kvintakordy moll, z vedlejších je akord na II stupni zmenšený a ostatní durové – III, VI, VII viz dále specifiká moll).

Postup k tvoření akordů na jednotlivých stupních: 1. najdeme příslušný stupeň dané tóniny, 2. od něj odvodíme kvintakord, 3. doplníme posuvky podle předznamenání dané tóniny.

Příklady k procvičení 1: Jmenujte tóny následujících kvintakordů: 1. D dur – T, 2. f moll – D, 3. fis moll – II, 4. H dur – S, 5. B dur – VI, 6. b moll – T, 7. e moll – D, 8. As dur – VII
(Výsledky cvičných příkladů naleznete v kompletní verzi v závěru každého výukového materiálu)

Úprava kvintakordů do čtyřhlasu

Základem harmonického vyjádření akordů je jejich úprava do **čtyřhlasu**. Protože kvintakordy obsahují pouze 3 tóny, upravujeme je do čtyřhlasu tak, že **základní tón akordu** (tj. tón, na němž je akord postaven=od nějž je odvozován) užíváme jak v basu, tak i ve vrchních hlasech. Například u tóniky C dur zapíšeme do basu c a do vrchních hlasů c-e-g.

V harmonii nezáleží na tom, v jakém rozestavení jsou užity vrchní hlasy (zda svírají tvar, který v hudební nauce známe jako kvintakord, sextakord nebo kvartsextakord), pokud **leží v basu základní tón trojzvuku**, nazýváme akord kvintakordem a přidáváme mu funkční značku stupně tóniny bez dalšího číselného značení.

Rozlišujeme však, v jaké **poloze akordu** je kvintakord použit. Podle toho, jakou vzdálenost svírá basový tón se sopránovým, rozeznáváme u kvintakordů **kvintovou, oktávovou nebo terciovou polohu**. Značíme ji arabskou číslicí pod notovou osnovou s vrchními hlasy.

Při zápisu akordu tedy dbáme, abychom u kvintové polohy měli v sopránu tón o kvintu vyšší než bas (podobně je tomu také u ostatních poloh) ostatní tóny poté doplníme pod něj (doplňujeme alt a tenor). V případě, kdy tvoříme akordy samostatně, zapisujeme je do takové oktávy, aby se co nejlépe „vešly“ do notové osnovy, v případě tvoření akordů pro pěveckou praxi dbáme na rozsahy hlasů.

Tvoření kvintakordů

Izolovaně tvořené akordy – nejprve přípravné cvičení – zapíšeme kvintakordy od nejrůznějších stupňů tóniny v nejrůznějších polohách.

Postup pro tvoření kvintakordů v daných polohách: 1. vyjmenujeme si akord na příslušném stupni tóniny (zpočátku si můžeme tóny akordu vždy poznamenat pod funkční značku, usnadní nám to později uvažování nad jeho spojením s akordem následujícím), 2. zapíšeme jeho základní tón do basu, 3. podle zadání polohy určíme tón patřící do sopránu a zapíšeme jej, 4. doplníme ostatní tóny akordu pod sopránový tón, 5. kontrolujeme, zda vztah sopránu a basu odpovídají dané poloze.

Příklady k procvičení 2:

1. D dur III poloha 8, 2. B dur D poloha 5, 3. H dur T poloha 3, 4. d moll S poloha 5, 5. As dur II poloha 8, 6. G dur VI poloha 3, 7. E dur S poloha 5, 8. F dur VII poloha 8

Spojování akordů

Protože v harmonii nejde jen o tvoření akordů, ale zejména pak o jejich vzájemné vazby, pojďme se podívat na základní vazbu, kterou je **spoj akordů**. Pro spojování akordů využíváme dvě základní pravidla, která jsou platná nejen pro kvintakordy, ale se kterými se budeme setkávat stále i u složitějších akordů.

1. Pravidlo spojování příbuzných akordů

Příbuzné akordy, tedy ty, které mají alespoň jeden společný tón, spojujeme na základě zadržení společných tónů v daných hlasech. Kvintakordy mohou být příbuzné kvintově (ty mají jeden společný tón) nebo terciově (mají dva společné tóny).

Příbuzné akordy spojujeme tak, že zadržujeme společné tóny v daných hlasech a ostatní hlasy vedeme na nejbližší akordické tóny.

Zadržené tóny zůstávají ve shodných hlasech, tedy byl-li společný tón obou akordů v prvním z nich sopránem, musí zůstat v sopránovém hlasu i v druhém akordu (zejména je nutné toto kontrolovat u zadržení v altu a tenoru).

Pokud se nám zdaří spoj akordů, budou za sebou následovat dva akordy v různé poloze. Pokud bychom zjistili, že se druhý akord nachází ve stejné poloze jako výchozí akord, máme chybu v zadržení tónů a následně nám tím vznikl **zakázaný postup paralelních oktáv a kvint.**

Příklady spojů příbuzných akordů v C dur tónině.

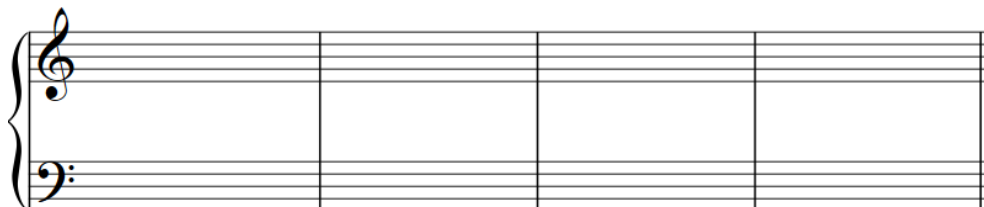
C dur

T III VI S T D S T

Postup pro spojování příbuzných kvintakordů: 1. zapíšeme pod osnovy příslušné funkční značky spojovaných akordů a doplníme basové tóny obou akordů, 2. doplníme vrchní hlasy prvního akordu v dané poloze, 3. vyjmenujeme si tóny druhého akordu a tóny společně doplníme do daných hlasů (zpočátku je dobré si je označit ligaturou, abychom mohli lépe kontrolovat, zda jsme neudělali chybu a zda např. zadržovaný altový hlas zůstává i v druhém akordu hlasem středním), 4. umístíme zbývající tóny akordu do dosud nedoplněného (či nedoplněných) hlasů, 5. kontrolujeme polohy obou akordů (nesmí být u obou totožné).

Příklady k procvičení 3:

1. G dur spoj T-D, výchozí poloha tóniky 3, 2. B dur spoj T-S, výchozí poloha tóniky 8, 3. H dur spoj D-T, výchozí poloha dominanty 5, 4. A dur spoj S-T, výchozí poloha subdominanty 8

2. Pravidlo spojování nepříbuzných akordů

U akordů nepříbuzných není možné využít společných tónů, protože žádné nemají. Postupujeme tedy odlišně.

Nepříbuzné akordy spojujeme tak, že vrchní hlasy vedeme protipohybem k basu.

Stoupá-li tedy bas, budou vrchní hlasy klesat, kráčí-li bas vzhůru, stoupají. Postup nepříbuzných akordů poznáme jednoduchým způsobem, jedná se vždy o dva akordy postupující sekundovým postupem v basu, tedy o akordy sousední. Jediný spoj, který v rámci kvintakordů neužíváme, je spoj D-S (Pokud má subdominanta následovat za dominantou, pak mezi ně vkládáme další akord, nejčastěji to bývá sextakord tóniky, jehož tvoření se budeme učit později.) a logicky pak také v dur neužíváme spoje se VII stupněm (VI-VII a VII-T), jenž se v základním tvaru neužívá.

Příklady spojů nepříbuzných akordů v C dur tónině:

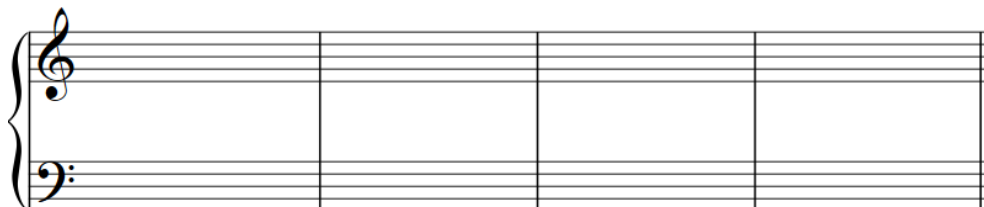
C dur

A musical example in C major showing four pairs of non-related chords connected by a stepwise bass line. The chords and their functional labels are: S (Subdominant, F2), D (Dominant, C3), II (Supertonic, D3), T (Tonic, G3), II (Supertonic, A3), III (Mediant, B3), S (Subdominant, C4), and III (Mediant, D4). The bass line moves stepwise from F2 to D4. The upper voices are written in a way that demonstrates the voice-leading rule: when the bass moves up, the upper voices move down, and vice versa.

Postup pro spojování nepříbuzných kvintakordů: 1. zapíšeme pod osnovy příslušné funkční značky spojovaných akordů a doplníme basové tóny obou akordů, 2. doplníme vrchní hlasy prvního akordu v dané poloze, 3. vyjmenujeme si tóny druhého akordu a zapíšeme je do takového tvaru, aby zachovávaly protipohyb k basovému tónu, 4. kontrolujeme správné provedení protipohybu, 5. kontrolujeme polohy obou akordů (opět nesmí být u obou akordů totožné).

Příklady k procvičení 4:

1. D dur spoj S-D, výchozí poloha subdominanty 8, 2. Es dur spoj III-II, výchozí poloha III. stupně 5, 3. C dur spoj T-II, výchozí poloha tóniky 5, 4. A dur spoj III-S, výchozí poloha III. stupně 8

Harmonická kadence

Harmonická kadence je sledem akordů upevňujících v dostatečné míře tóninu. Může se vyskytovat v mnoha obměnách, s nimiž se budeme postupně seznamovat. Obecně lze říci, že kromě **počáteční a závěrečné tóniky** musí vždy obsahovat **subdominantní i dominantní funkci** (tuto funkci mohou v kadenci zastupovat různé akordy, např. subdominantní funkci vyjadřuje jak kvintakord subdominanty, tak také kvintakord II. stupně, který má dokonce silnější subdominantní působení než sama subdominanta).

Základní kadencí je postup T-S-D-T. V tomto postupu nyní aplikujeme znalosti obou pravidel o spojování akordů – mezi T-S a závěrečným D-T uplatňujeme spoj příbuzných kvintakordů, tedy spoj na základě společných tónů, mezi S-D pak spoj nepříbuzných kvintakordů, tedy protipohyb k basu.

V rámci C dur tóniny tedy můžeme zapsat kadenci T-S-D-T v těchto třech podobách:

C dur

T S D T T S D T T S D T

Postup pro zápis harmonické kadence: 1. doplníme pod osnovy funkční značky všech akordů a vepíšeme basovou linku, 2. zapíšeme správný tvar výchozí tóniky podle zadané polohy akordu, 3. postupujeme k dalším akordům – nejprve si vždy vyjmenujeme jejich tóny, mají-li společný tón zadržujeme jej v daném hlasu, nemají-li společný tón, postupujeme protipohybem k basu, 4. doplníme si polohy akordů a kontrolujeme, zda se nevyskytují za sebou dvě shodné, 5. pokud tvoříme kadenci v dur a užíváme pouze přísných spojů, pak by výchozí a cílový akord tóniky měl být shodný (měl by být ve stejné poloze) – provedeme kontrolu.

Příklady k procvičení 5:

Kadence T-S-D-T: 1. v F dur (3), 2. H dur (5), 3. G dur (8), 4. As dur (3)

Řešení příkladů:

Příklady k procvičení 1: Jmenování akordů na určitých stupních

1. d-fis-a, 2. c-es-g, 3. gis-h-d, 4. e-gis-h, 5. g-b-d, 6. b-des-f, 7. h-d-fis, 8. g-b-des

Příklady k procvičení 2: Zápis akordů v dané poloze

Musical notation for exercise 2, showing chords in specific positions on a piano keyboard. The notation is in 2/4 time and includes the following chords and positions:

Chord	Position
D dur	III
B dur	D
H dur	T
d moll	S
As dur	II
G dur	VI
E dur	S

The word "NELZE" is written in the final measure of the staff.

Příklady k procvičení 3: Spoj příbuzných kvintakordů

Musical notation for exercise 3, showing connected related quintads. The notation is in common time (C) and includes the following chords and positions:

Chord	Position
G dur	T
B dur	D
H dur	T
A dur	S
B dur	T
H dur	S
A dur	T

Příklady k procvičení 4: Spoj nepřibuzných kvintakordů

Musical notation for exercise 4, showing connected unrelated quintads. The notation is in common time (C) and includes the following chords and positions:

Chord	Position
D dur	S
Es dur	D
C dur	III
A dur	II
Es dur	T
C dur	II
A dur	III
A dur	S

Příklady k procvičení 5: Harmonická kadence

Musical notation for exercise 5, showing harmonic cadences. The notation is in 4/2 time and includes the following chords and positions:

Chord	Position
F dur	T
H dur	S
G dur	D
As dur	T
F dur	T
H dur	S
G dur	D
As dur	T
F dur	T
H dur	S
G dur	D
As dur	T